

UDK 821.163.42'282-91

Rad primljen za tisak 08.12.2002.

Čakavska rič, Split, 2002, br. 1-2

Stručni članak

Professional paper

Recenzenti: Josip Lisac, Joško Božanić

Marijana Tomelić

Split

TRADICIONALNA VJEROVANJA U USMENOJ PREDAJI

Ovaj rad donosi prikaz i dijalektološki opis usmenog izričaja jednog govora na poluotoku Pelješcu.

Ključne riječi: *poluotok Pelješac, pijavski govor, prijelazni dijalekt, usmena predaja*

...

“Lipatije Peliška visina

A ispodnje lišvajes ravnina

Svud okolo nečetiri strane

Povijene od masline grane.”¹

... (nepoznati autor)

U starijim se stoljećima područje poluotoka Pelješca nazivalo Stonski Rat (lat. Puncta Stagni, a tal. Ponta di Stagno), a ime Pelisac koristilo se samo za nekoliko mjesta: Kućište, Viganj, Nakovana, Orebiće i Vručicu. Kasnije je naziv Pelješac prihvaćen kao ime za čitavi poluotok.

Poluotok se Pelješac ističe jedinstvenim i vrlo povoljnim položajem: sa sjeveroistočne strane su Neretvanski i Malostonski zaljev koja Pelješčani nazivaju Malim morem, a Veliko more čini more između južne obale Pelješca te Korčule, Lastova i Mljeta.

Prvobitna naselja na poluotoku, zbog opasnosti od gusara, nisu nastala uz obalu, već u unutrašnjosti. Centralni dio poluotoka čini Župa – područje od *pijavskog* Privora do *oskoruškog* Privora, odnosno sela Košarni Do, Gornja Banda, Prizdrina,

¹ *Pučka književnost zapadnog Pelješca*, Dubrovnik - časopis za književnost i znanost, Matica hrvatska 1-2, 2000, str. 97.

Zakamenje, Županje Selo, Zakotorac, Kuna, Potomje, Oskorušno, Zaguine i Pijavičino.

Imena naseljenih mjesta, odnosno toponimija kraja bitna je za upoznavanje kulturno-povijesnih pojava nekoga naroda. Većina imena Župe motivirana su izgledom i oblikom tla i kao takva predstavljaju najprirodniji oblik imenovanja nekog kraja.

Tako kod sela Pijavičina postoje vrela žive vode koja se nalaze u dvjema prirodnim rupama u stijenama. Jedan izvor su Pijavjani nazivali Lokva, a oba Pijavičino. Pretpostavlja se da su tu svoje stanište imale pijavice, što nas povezuje s nazivom toga sela.

U rukopisima svoga djeda naišla sam na priče, šale i *virovanja starih judi* koja govore o nekadašnjem životu na jednom ograničenom lokalitetu, u selu *Pijavičini*. To su zapisi priprostog težaka, zabilježeni isključivo da zabave slušaoca, nastali u doba u kojem je carevala glad i neimaština, a čovjek bio prignut k zemlji i pod teretom motike. Na kraju napornog dana u sumrak vraćali su se umorni težaci svojim kućama. Za dugih i hladnih zimskih večeri, okupljali bi se po *zognjima* i *raspredali na dugo i široko*².

Uza sve nevolje i patnje što su ga tištile i mučile, taj je *čovik* uspio zadržati svoju duhovitost, mudrost i emotivnost.

Zapisi koje sam dobila od djeda, pisani su *po pijavski*. Ovdje su donešeni u izvornom obliku bez ikakve pravopisne i jezične intervencije. Tekstove su pročitali pravi Pijavjani, gospodin Anto Kačić i moja majka Rina Tomelić (rođ. Surjan) te sam na temelju njihovog kazivanja zabilježila akcente.

Do polovice su prošlog stoljeća naselja na poluotoku bila slabo povezana kako u administrativnom, tako i u kulturnom i drugom smislu, pa je svako mjesto zadržalo do današnjih dana svoje osobitosti u govoru.

Tako se i *pijavski* govor razlikuje od ostalih govora Župe.

U svojoj raspravi *Današnji trpanjski dijalekt* (tiskanoj 1891. godine u Zagrebu kao otisak CIII knjige *Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*) Matej Milas zaključuje da se Rat Stonski po govoru može podijeliti na dva glavna dijela: stonski i pelješki (orebički). M. Milas spominje:

“Nije meni svejedno Rat Stonski ili Pelješac. Pelisac ili Pelješac zove se samo brdo, što ga u knjigama nazivaju Vipera i sela općine orebičke; a Rat Stonski sve je od prevlake do Lovišta, dakle cijeli poluotok. Ovo potvrđuje i sam živi narod i stara pisma.

² Razgovarati vrlo opširno o svemu.

U Stonu se govori štokavski dijalekt, a na Pelješcu (Orebićima) zapadni čakavski i što je koje mjesto na Ratu bliže jednomu ili drugomu, to više se približuje ili južnomu ili zapadnomu govoru.”

Zlatka-Matilda Novak u članku *Kratak osvrt na dijalekte poluotoka Pelješca* (U Pelješkom zborniku, Zadruga Dingač, 1976.,) kaže:

“Današnji govori ili narječja na Pelješcu mogu se podijeliti na: štokavsko-jekavski i čakavsko-štokavsko-ikavski.” . . . “Teško je odrediti granicu između postojećih narječja jer se stalnom migracijom i remigracijom stanovništva govori manje ili više ukrštavaju i mijenjaju do *prijelaznog narječja* (međunarječja) koji u sebi ima osobine koliko *štokavko-jekavskog*, toliko i *čakavsko-ikavskog* narječja. Ovaj *prijelazni dijalekt* čuje se na području Župe.”

Zbog prijelaznog je narječja akcenska norma nestabilna i promjenjiva. Razlog je tomu sociolingvistički utjecaj urbanih središta, Dubrovnika i Splita, u kojima se Pelješčani školuju.

Tako se zna desiti da se ista riječ katkada različito izgovara (žena i žena, čòvik i čòvik...). To je osobito izraženo kod mlađe generacije koja pod utjecajem književne riječi, govorne i pisane, potiskuje dijalekte. Sve je veći utjecaj standardnog jezika; sve se rjeđe čuje prava *peliška rič*, a sve je veća vjerojatnost da će ona brzo i nestati.

Moji se zapisi sadržajno mogu podijeliti na dva dijela. U prvom se dijelu nalaze one priče koje su vezane za *stara virovanja* na poluotoku Pelješcu. To su priče koje govore o *koscu*, *višticama*, *morama*, *đinima*... Sve priče pripovijeda kuma Anica koja *priko podne*, kad cijelo selo *spi*, okuplja oko sebe one najmlađe i započinje svoje kazivanje. *Virovanja* prelaze granice nestvarnog i doimlju se kao stvarnost.

Za razliku od prvog dijela koji je fiktivan, drugi dio je realan, odnosno drugi dio spominje stvarne ljude (stari Brašić, Piskulić, Kristo, Jure, Stipo, Jozo, teta Marija, dundo Matija, Ivan), mjesta (Sobjava, Rota, Gornje Selo, Kuna), događaje (festa Gospe Delorite) i zanimljivosti (pečenje rakije).

Značajke, po kojima govor Pijavičina pripada čakavskom narječju, su vezane za konsonantizam. U tekstovima se očituje nepostojanje zvučne afrikate /ǰ/ kao rezultata jotovanja : *pôje*, *prôju*, *dôje*, *izâje*... te slabljenje šumnika na dočetu zatvorena sloga - zamjena afrikata i okluziva manje napetim šumnicima frikativima: *măšku*, *růška*, *kůška*, ... i potpuna redukcija afrikata ili okluziva koji zatvaraju slog: *ò_šakē*, *jôpe*, *pò_crnu pése*, *kă_je*, *kű_se*, *o_třna*...

Zamjenica *što* uzima se kao kriterij najvišega razlikovnog ranga pri određivanju pripadnosti štokavskom narječju. Pijavskom govoru je svojstvena upotreba zamjenice *što*, a u tekstu možemo naći i oblike *nīšto*, *svāšta*, *štōgo(d)*, ...

Akcentuacija je novoštokavska po inventaru (à), (á), (â), (ã) i po novijoj distribuciji (parcijalni pomak akcenatske siline sa starih distribucijskih mjesta). U tekstu nalazimo primjere: *mēsa*, *sīlan*, *nīva*, *za_nīn*, *pōje*, *stālno...*; *unūtra*, *odgovāra*, *izāje*, *petāju*, *prdēču...*; *kosē*, *ženôn*, *gulozīn*, *i_činū*; *pòznaju*, *ùlazu*, *prčīnilo...*; *kúma*, *prítiskaju*, *čejāde...*

U pijavskom se govoru realizira i kanovački akcent tipa *sèstra* > *séstra*, *žèna* > *žéna*, *jédnu* > *jédnu...*

Refleks je slogotvornoga finalnoga /-l/ alijetetan štokavski. U pričama nalazimo potvrdu za /-l/ > /o/ (u skupini glagolskoga pridjeva radnoga): *břjo*, *prātijō*, *sprāvijō*, *òdnijō*, *pripòvidijō*, *nālijō*,...³ Dvovokalne sekvencije /-ao/ i /-eo/ sažimlju se tako da prevladava drugi vokal: *mōgō*, *pòšō*, *zāspō*, *zahròpō*, *kòtō*, *klēkō*,...

Od čakavsko-štokavskih alteriteta u tekstu se nalazi ikavski refleks *ě*: *īspovīd*, *vīrniče*, *crīva*, *līka*, *nāprīd*, *nīki*, *svīt*, *vrīmēnā*..., razvojni oblici v6s6 > *øs/sv*: *u_svākakve* *běštije*, *svāku* *prīpovīs*, *svēga*, *na_svě*, *svāko* ..., fonetska neutralizacija /m/ u /n/ na dočetu gramatičkoga morfema: *san*, *kāčicōn*, *nīsan*, *rēdon*, *ženôn*, *ùprčēnīn* *samārôn*, *pópōn*, *rukôn*, *mazgôn*..., dok se u nekih riječi može zapaziti i potpuna redukcija fonema /m/: *sa* (< *sam*). Prijedlog u (< v6) je samostalan: *u_īspovīdnicu*, *u_svōju*, *u_dūhu*, *u_strānu*, *ù_gazde*, *ù_Gōrnē* *Sélo*..., ali se javlja i kao dio složenica: *ūmah*. Infinitiv je apokopiran: *prītī*, *pīt*, *rīt*, *prāt*, *čūpat*, *īspripòvidīt*, *plāšīt*,... Prijedlog /iz/ se u pijavskom govoru reflektira kao /is/, /iz/ i /i/: *īs_kučē*, *iz_Amerikē*, *īz_Gōrnjēga* *Séla*, *īs_pòstējē*, *i_Sòbjavē*, *īs_kāmarē*,...

Depalatalizacija sustavno zahvaća glas lj: lj > j : *jūdi*, *kjučānica*, *čejāde*, *mēji*, *stāvja*, *īzbēzumjeni*, *jūt*, *okūpjaju*,... Oblici su zamjenica u tekstu različiti. U tekstovima se nalaze ove potvrde pokaznih zamjenica: *tī dēbelī* = *taj debeli*, *òvi čóvik* = *ovaj čovik*..., oblici osobne zamjenice za 3. glagolsko lice: *prīma_nōn*, *da_si_ji*, *štō_jon*,...

Sekvencija /hv/ je zamijenjena u jednom primjeru s /f/: *fājen*. Atipična se konsonantska skupina /gd/ u tekstu ne pojavljuje, već se takva skupina razrješuje

³ Sekvencija /-io/ izgovara se s intervokalnim alofonom.

otpadanjem jednog od okluziva: *di* (<gdje). U riječi *jõpet* predmetnut je poluvokal i ispred početnog vokala, a u riječi *harmonika*, gubi se početno /-h/: *àrmonika*.

IZ MOJÉGA ZÒGŃA

Kúma Ānica sĭla_{bi} lĭti pò_{crnu} mŭrvu ispid_{Lŭcićevĕ} kŭcĕ priko_{pòdne}, ka_{bi} većina čĕjādĭ u_{sĕlu} spála posli_{ràbotĕ}. Svā dĭca_{bi} se òkupila okolo_{nĕ} da_{in} pripovĭda štògo i_{stārih} vrimĕnā. Svāku pripovĭs_{bi} pòčĕla ovākō:

...Dĭco mójā tō_{van} je bĭlo ovākō...

u_{stāra} vrimĕnā bĭlo je svĕga ì_{svašta}....,

a_{mĭ} dĭca glĕdali_{smo} ú_{nŭ} kò ù_{Boga} da_{što} bōje čŭjemo štò_{će} nan ispidòvidit...

VĪŠTICE

Òbnōc ka_{svĭt} spĭ, okŭpjaju_{se} ù_{skup} pa_{se} dogovāraju dĭ_{će} pòc i_{kóga} ĕe plāšit. Nāmažu_{se} nĭkon māstĭ i_{pòletu} ù_{Puju} po(d)_{órah}, a_{òtole} na_{svĕ} strāne. Prdĕču pò_{fraški}, zāmetnu kòlo, ì_{graju} se i_{zavláču} kros_{kjučanicĕ} ù_{kućĕ} i_{činŭ} pòganĕ stvāri. Svĕ do_{přvĭh} kokótā. Po_{dānu} su kò ì_{drugĕ} žĕne. Jĕdino_{se} pòznaju po_{pòganima} očima i_{mòšama} kò da_{letŭ}. Őci sakrĭvaju, a_{žĕne} prĭd_{nĭma} krĭju đĭcu i_{petāju} in_{ròge} ispo(d)_{trāvĕse}.

MÓRA

Ka_{jŭdi} spŭ, ù_{lazu} kros_{kjučanicu} i_{prĭtvāraju} se u_{svākakve} bĕštĭje: kŭška, māšku... i_{prĭtĭskaju} čĕjāde na_{pòsteji} tàkvōn fòrcōn da_{se} čòvik nĕ_{može} ni_{pomāknit} ni_{zvāt} ù_{pomoć}. I_{pòtlah} ka_{óna} pòje, čòviku_{se} pàrā da_{je} slòmjĕn. Őjutro pripovĭdaju da_{ih} je_{mòrila} móra. Tŭ ì_{tamo} bi_{in} se prĭčĭnilo da_{je} nĭki mĭtvĭ, kò_ĭ je frĕško ù_{mro}...

ĐĪNI

Đĭni_{su} dŭše ù_{mrlĭh} štò ne_{pasāvaju} ù_{rāj} prĭja nego ì_{spunu} kāznu Bòžjŭ.

Pròju kros_{prgatòriju}. Tò_{su} dŭgaškĕ kolónĕ māle kò mrāvĭ. Īma_{ji} nā_{svakōm} korāku. Ka_{se} smĭkne, pòčmu hódit. Partĭvaju po_{nóci} i_{nĕ} vidu_{se} i_{tò} od_{ka} se smrāči do_{přvĭh} kokótā.

Ka_čòvik po_nóci izâje is_kučē, ṽidi na_hìjade dúšā. Mòžu_se ṽidit ako s_pacijencōn abādāš hòdeći za_pópōn i_sēmpre_se rukōn dr̃žiš za_nēgovu m̃antiju. Táda mòžeš ṽidit svē dúše okolò_sebe. Svāko čejāde kòe ñije gr̃išno mòže se u_čtvr̃tak u_nóci zāgledat u_svētōga Ṽida i_ṽidi_će svíce pri(d)_c̃tkvōn. Tō_su dúše m̃rca kòe zòvu đ̃ini.

TRÍ LUGÁRA

Jēdna Pìjāvka ùranila s_mazgōn ù_Rotu da_ùbere gr̃ma zà_ovce i_kóze. Rōta_je bìla dižāvnō dóbro kòu_je čúvo lùgār rōdon i_Sòbjavē. Ka_je_ubr̃ála gr̃m i_vézala bānde zà_prtit, pògledala ù_strānu i_ṽidila tr̃i gl̃āve na_pése mētārā od_nē di_ìdu nāprid prima_nōn krò_šumu.

Òdma_je pròmislila:

- Ájme, òvo_su tr̃i lugára. Āko_ji dòčekān, plāti_ću ṽelišku glòbu, a_odñi_će_mi i_konópe i_lùkíc. Sùbito_je òstavila gr̃m, s̃ila na_mázgu i_dr̃ito dōma ò_straha ni_živa ni_m̃rtva. T̃rbuh_jon_se rastézō kō àrmonika. Dòšla dōma, a_da_ñije bìlo m̃rcu p̃rge, dúšu_bi pústila.

- Ñišto_ću_ti rīt...-jēdva_je spjègala m̃žu štò_jon_se dogòdilo.

Òvi pòšō ù_Rotu nā_noge da_bi_pràtijo lugáre ku(d)_se krēću. Ka_je_dòšō u_Zagrādac, popr̃id_nēga èto_ti zéne i_Sòbjavē s_ùpréceñin samárōn. Pítō_je:

- Jēsi ṽidila kākva tr̃i čòvika ù_Roti?

- Ñisan ñikoga. Sāma_sa uzāšla ùz_Rotu. Nōs̃in sāmār. M̃ž_mi_ga_je sprāvijo za_P̃iskulića.

Òvi_se vrátijo dōma zēni:

- Lūda glaṽurino, d̃i_su tvōja tr̃i lugára? T̃i_si ṽidila gl̃āvaru od_samára, kr̃iž od_samára i_zéninu_glāvu po_sr̃idi jērbo_je sāmār ùprt̃ila na_lēda.

ZŪBI

Rabòtō jēdan mladícak iz_Vlaš̃kōga od_òko pēt̃nēs gòdišta ù_Gōrñēmu Sēlu u_jēdne fāmije ko_žu(r)nat̃ir. Iza_vēčerē gāzda pōje vānka pr̃id_kuču da_òpere zūbe. Izvadijo zūbe iz_ústa i_pòčeo_ji prāt. Tēga mòmētā izâje žu(r)nat̃ir is_kučē i_ṽidi štò gāzda čiñi.

- Štò tò činîš gâzda?

- Zúbe pèren.

Mâli_se prìpò i_pòčeo skáka(t) poprìd_nega:

- Dûnde tî_si s_đâvlon kad_měreš čùpat zúbe sèbi.

Gâzda zazòve sîna i_žénu da_izâju vânka i_kâžu_mu svóje zúbe. Ka_je_mâli vîdijò dî i_òni vâdu zúbe, pòbigò_je krívčì_se pò_vlašku_iza_svéga máha:

- Đáva_vas òdnija, vî_ste svî_đâvli i_đáva_je_s_vâma!

Vîše_se nîkad níje vrátijò náse ni_ù_gazde , ni_ù_Gòrnē Sélo.

KÁPOT

Nîki stârî Brâšíc dòšò iz_Ámerikē i_dònijò nòvi kápot zà_zîmu. Bîo_je ambicìjòzan. Hotijò_ga_je obûc prîja_zimē da_svît vîdi kâki òn ìma dòbar zîmskî kápot.

Bîo_je pèti mîsec - mâđ, vèlika fèsta Góspe Delòrite u_Kùni. Òn obûce kápot i_pòje nà_misu. Ka_je_dòšò blizu_cîkvē, zapucò_se svē do_pò(d)_grlo, stâvijò rûkē ù_špage i_pòdigò glâvu: kò_sa, štò_sa!?

Bîo_je òznòjan kò vóda.

Sküpili_se jûdi okolò_nega. Pàralo_in_se da_je_pòšò s_pâmetî.

- Zâšto si_obûko na_ovâkvu vrùcinu tî dèbelî kápot?

A òn_će jèdva u_dúhu:

- I_vî_bi_ga obúkli da_ga_ìmâte.

Òni ùdru u_smîh, a_òn_se okrénijò i_bèz_ričî pú_doma.

PÈČĚŇE RÁKIJE

Jèdan iz_Gòrnēga Séla dòje u_Krîsta da_ispèče jèdan kòtò drópa. Ka_je_nàsuo kòtò, nàbijò drva i_pripálijo, pòšò u_Krîsta vîdi kòlikò_je ùra. Nâje Krîsta na_rûsku i_Krîsto_ga pònudi. Óvi prîhiti i_nàstavi jîs i_pîť. Zabòravijò na_kòtò. Ka_se_nàio i_nâpijo, pòje dà_vidi kòtò, ka_tâmo ràkija tèče pò_klehu.

Istéklo pâr lîtarâ, a_òn šâkama ù_prsî i_sân sèbi:

- A_nèsritnî čòvičē, kù_te vrâg òdnijò! Vrâg_te òdnijò ì_tebe i_rúčak. Làko da_ìmân vîše drópa!

ÌSPOVÌD

Jèdne nèdije pòšla dvā Pijavjàna nà_misu na_ìspovìd u_Kunu. Dòšli dòsta pr'ija m'ise i_nášli sv'ita ìz_drug'ih séla. Jèdan od_Pijavjàna zvāni Jòzo pòznat kò čóvik o_škèrca, pòsakrito uvùko_se u_ìspovìdnicu i_v'idi svòga súsida Ìvana. Zamáhniyo rukòn ko_frātār, a_Ìvan m'isliyo da_je_zāpravo frātār, pòšo do_ìspovìdnice i_klèkō. Jòzo iznūtra:

- Fājen Ísus drāgī k'šćāne. Jèsi štògod zgríšiyo? Jèsi štò grūbo rèkō? Jèsi uvrídijo Bòga? Jèsi gríšiyo (s)_ženōn?

Ìvan na_svè odgovòriyo s_nísan.

- A_kòlikō_si pomàdōra i t'ikvica ùkrō u_Józa Kul'šića?

- Jésan n'išto, ali_nísan véle. A_pādrè nèmō_mi rīt da_ti tō nije Jòzo pripòvidiyo.

- Nije_mi tō Jòzo rèkō. Tō jā znān po_Dúhu Svètōmu. Pése Očēnāša pōji i_izmóli na_vèlikī òltār.

Ka_je_Ìvan pòšō, Jòzo_se izvúkō iz ìspovìdnice.

Frātār v'idiyo Ìvana d'ì klečī na_oltāru.

- Štò tòlikō klečīš?

A_òvi_će_mu na_tō rīt:

- Pādre véle_ste_mi dāli pòkore-pése Očēnāša.

- E mōj v'irniče! O_čému govòriš. Jā jòš nísan ni_pòčeo ìspovìd. Tō_se tēbi prič'iniło.

Ìvan ìnfotan, jūt, pōje prid_c'fkvu i_nāje Józa:

-Òno_si tī mēne ispòvidiyo bēštijo! Āko_te ùhitin, oflimat_ću_ti jédnu - bālō_je popriđ_nega.

HRÒPĀNE

Stípo ìmō žu(r)natíra Júru kòì_je lèžō na_gōrnēmu pódu pòviše Stípove kāmārē. Júre_je ìmō ùžāncu hròpat tākò s'ílno da_se_c'ila kùca trésla. Òvi nije mōgō spāt, hòdilo_mu nà_nēve. D'ìgō_se oko_pónōća, nāliyo u_žmùl òsta i_prišúñō_se nà_gōrnī pòd. Zālīyo_mu òston ústa i_pòbigō u_svóju kāmāru. Izbèzumjeni Júre skòčijo is_pòstějē, pòčeo galāmit, pjúvat, beštímat na_svè strāne. Zvō_je Stípa, a_òvi_mu govòri:

- Štō je, štō se krīviš? Jèsi li rebambiškō? Níje se jōš svànilo, a ti se dīgō!

- Níšto se dogòdilo! Pùna mi ústa àcida - víkō je Júre i svīh mǎšica. Ústa mi voñaju nīkakvon jutīnōn. Izbáci ću i drōb i críva ì sebe.

A Stípoće is kàmarē:

- Lèzi, tō se tèbi pričīnilo.

Júre níje zǎspō ni zahròpō dō jutra. Pènsō je štō mu se dogòdilo. Mōže bì(t) da mu je večera nǎškodila.

KÓŠAC

Nīko vríme je hárala pomorītāt na Žúpi. Domàcin bi òbnōc pòšō lèc, a ùjutro bi osvànijo mītāv. Tōn pomorītāti ùzrok je bìo vukòdlak zvāni Kóšac. Bìo je tō jáko zō čovik kòl je ùmro i Bòg ga je kastīgō i pritvòrio u Kóšca da činī zìlò po svítu. Hòdio je òt kućē dō kućē o(d) pónocā do zorē u dōba ka jūdi spū. Stō bi prid vráta, kùcō i zvō pò imenu i bèzimenu. Čejáde bi se probúdilo i òzválo, bìće da ga zòve súsid. Òdma bi òstō mītāv.

Hòdilo je tako rēdon po Pijavīčinu. Dòšō rēd nà zadnú kùcu u sèlu, na Cvítana.

Òvi se dogovòrijo s ženōn da pōje donī žīto i ka Kóšac pòcme zvāt:

- Cvítane, Cvítane! - da pòcme vřti žřvañ i govórit:

- Kòga zòvèš, níje dōma.

Òviće stálno zvāt, a tí stálno méji i govóri:

- Kòga zòvèš, níje dōma.

Iza pòdne Cvítan pōje u ògradu i ùbere vèliki kólac o třna. Zàoštri ga i stāvī za vráta. Po večeri žena pòcèla mlīt šenicu. Těga mòmēnta pòcèo i Kóšac zvāt:

- Cvítane, Cvítane, dīgni se! - a ženaće i svéga mǎha:

- Kòga zòvèš, níje dōma!

Zòve Kóšac, a žena odgovàra i tako do přvīh kokótā. Ka su kòkoti zàpivali, ùmukō Kóšac, a Cvítan zgrābijo kólac i kros vráta za Kóscem.

Třī Kóšac, a Cvítan za nīn kro sèlo priko Mǎreva, Bīlih nīva, Bìlōčica do Třna.

Òde nèstō Kóšac ù zemju, a Cvítan zàbijo kólac na mistu dīg ga je nèstalo. Otóle Cvítan pòšō ù frātra i svē mu ispriповìdijo. Po nócī su pòšli u Třne s dvā koràdōza čòvika nà misto dīg je bio zabòden kólac. Frātar je čitō i svètog lībra.

Nāmah_{se} poprid_{nīh} ukāzo grēb. Ka_{su} dīgli plōču, Kōsac sidī nāsrid grēba (s)_{ženōn} rasplētene kosē, a_{unūtra} prīd_{nīma} pēčena kōkōš. Tāman_{se} sprēmali jīs.

Kōsac pōdigō glāvu:

- Cvītane, Cvītane, ka_{ja} nīsan ūmijō tēbe, tī_{ćeš} mēne!

Cvītan pōdigō kōlac i_š nīn zbōde Kōsca pa_{onda} žēnu. Zapūho sīlan vītar, nēstalo_{jih} ōdma i_{Kōsca} i_{ženē} i_{grēba}. Ōstala gōla lēdina.

Tāko_{su} fēmale pomorītāti.

FĀLSĪ ÍNTEĆ

U_{přvōn} svīskōn rātu bīla vēlikā glād. Mēsa ni_{za} līka. Tēta Mārija zvāla dūnda Mātiju:

- Hōdi ōvāmo, nīšto_{ću} ti rīt: - Pōji donēsi mālo pātātā. Skūha_{ću} ínteć, jērbo_{san} čūla da si_{jih} nīgdi_{nābavijō}.

Stāri gulozīn_{je} prōmislijo da_{ona} ĩma mēsa. Pōsakrito da_{ga} ne_{vīdu} ōni iz_{dōma}, ūzeo pē_{šēs} pātātā, stāvijō u_{nīdra} pa_{ōdnijō} tēti Māriji. Ōna_{mu} gōvori:

- Dōbro da_{si} dōnijō, ōdma_{ću} tō sprāvi. Dōji za_{jēdu} ūru, bī_{će} gōtovo!

Ka_{je} dūndo Mātija dōšō, ōna stāvja tēću na_{třpezu}, a_{Mātija} pomolāje kajīš da_{vīše} izīde. Ūzme kāčicu i_{pōčme} vādīt. Nā_{kačici} sāme pātate. Potégne kāčicōn pō_{dnu} tēće, jōpet pātate.

- Dī_{je} mēso?

- E mōj dūndo Mātija, kākvo mēso. Ōvo_{je} fālsī ínteć.

- Ěvo tēbi i_{tvōmu} ínteću - okréne Mātija ō_{šakē} dō_{lakta} i_{pōbigne} priko vřata.

RJEČNIK

āčid - neka vrsta kiseline

bālat - plesati

bānda - strana

bēštija - životinja

bèzime - prezime
čejáde - čovjek
dròp - ostaci tiještenja grožđa
fràška - suho granje
glàvara - prednji dio samara
gulozîn - sladokusac
hódit - íci
hótit - htjeti
hròpāne - spavanje
ínteć - toć, umak
jërbo - jer
kãčica - kutlača
káfa - kava
kãmara - soba
kastígat - nekoga kazniti
klèh - pod, tlo
koràđōz - biti hrabar
kúčak - pas
mãđ - peti mjesec, maj
náse - vratiti se nazad
òbnōć - noću
oflímat - nekoga pljusnuti
òsto - ocat
otóle - odatle
pàrat se - činiti se
pàsati - proći
pàtata - krumpir
pènsati - misliti
Pìjāvka - žena koja je rodom iz Pijavičine
pògan - zločest

pomàdōra - rajčica
pomoritàt - pomor, naglo i opće umiranje ljudi
pòtla - poslije
prdéčit - skakati, bacati se
přga - kava od ječma
prgatōrij - čistilište
prřja - prije
přtit - nešto podizati, stavljati na leđa
rabòtat - raditi
rebambìškat - poludjeti, skrenuti s pameti
rřt - reći
Sòbjava - Osobjava, mjesto na poluotoku Pelješcu
spřavit - napraviti
škěrac - šala
travěsa - ženska pregača
trpeza - stol
zògañ - kuhinja s ognjištem
žmùl - čaša
žurnatřr - radnik

LITERATURA

1. Finka, B. Čakavsko narječje, *Čakavska rič*, br. 1, Split 1971.
2. Moguš, M. Fonološki kriteriji za određivanje čakavskog narječja, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, sv. 13, Zg. 1973.
3. Novak, Z-M. Kratak osvrt na dijalekte poluotoka Pelješca, *Pelješki zbornik*, Zadruga Dingač, Potomje 1976.
4. Pučka književnost zapadnog Pelješca, *Dubrovnik*-časopis za književnost i znanost, Matica hrvatska - Dubrovnik, br. 1-2, 2000.
5. Milas, M. Današnji trpanjski dijalekt, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. CIII, Zagreb 1891.

Le credenze tradizionali nella tradizione orale

Riassunto

Lo studio parla della trascrizione dialettale di un idioma sulla penisola di Pelješac. La trascrizione è interessante per l'autenticità dell'espressione orale ed è stata riportata proprio nella forma originaria, senza alcun intervento ortografico. Sono racconti che testimoniano il modo di vivere e le credenze tradizionali degli anziani in una località - nel paese di Pijavičino. Considerato che questi scritti sono studiati come documento dialettologico, si può concludere che si tratta di testi ciacavo-stocavi, o meglio di testi in cui è evidente il cosiddetto dialetto di transizione.

Beliefs in oral tradition

Summary

The work deals with a dialect writing in an idiom on the peninsula of Pelješac. The writings are interesting for the authenticity of the oral utterances. They are in their original form without any orthographic alterations. They are stories on the life and traditional beliefs of the old people on a location - the village Pijevičino. As we are observing these writings as a dialectological document, it can be deduced that they are Chakavian-štokavian texts in a, obviously, so called transitional dialect.

Podaci o autoru:

Marjana Tomelić (Split, 1977), profesor hrvatskog književnog jezika i književnosti, znanstveni novak na projektu *Halieutika viškog arhipelaga, dijalektološko i maritimološko istraživanje* u Ministarstvu znanosti i tehnologije RH, na Odjelu za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu, Livanjska 5, Split, tel.: 021 558 200. Kućna adresa: Kukuljevićeva 14.